

Store utfordringar for elendig norsk fiskeripolitikk

Av Knut Vadla

Fiskerinæringa har betydd mykje for Norge. Like til ut på 1980-talet stod fisk for meir enn 80% av norsk eksport. Me skal sjå at få ting er så sant som at makt korrumpierer. Sjølv om det er proklamert frå Stortinget gong på gong at fisken i havet er folkets felles eigedom, har styresmaktene lagt til rette for storstilt privatisering av retten til å driva fiske.

Trålfiske startar

Før andre verdskrig var det mange som såg på trålen som ein reiskap for rovfiske som øydela korallrev, drap ned yngel og fanga smått og stort. I 1936 blei derfor trålfisket forbode.

Etter andre verdskrig var Norge i ein lang periode styrt av Arbeidarparti-regjeringar som arbeidde målbevisst for å gjera flest mulig arbeidsplassar om til heilårsarbeidsplassar.

I fiskeria og fiskeindustrien var arbeidsplassane sterkt sesongprega. Spørsmålet var korleis gjera desse arbeidsplassane om til heilårsarbeidsplassar? Då kom dei på den «glupe» ideen at ved å satsa på store havgåande trålarar kunne ein gå ut i havet og fanga fisk kor han til eikvar tid var tilgjengeleg. Såleis ville ein kunna forsyna fiskeindustrien på land med råstoff året rundt. Genialt, i og for seg. Men dette var å gå mot naturgitte lover. Det var «landkrabbar» som tenkte slik.

Formannen i Fiskarlaget på denne tida, Mons A. Kårbø, var motstandar av trålfiske. Derfor reiste statsminister Einar Gerhardsen med sin fiskeriminister Reidar Carlsen til Fiskarlagets årsmøte i 1951, og fekk skifta ut denne formannen med Johannes Olai Olsen, som var **for** trålfiske. Dette var nok eit langt meir alvorleg politisk grep enn aktørane den gongen var klår over, for dermed var vegen opna for kapitalisering og privatisering av det frie fisket.

Kapitalen overtar

Gerhardsen-regjeringa starta oppbygginga av trålflåten. Dei som var villige til å satsa på dette, fekk nærast uavgrensa støtte til både båt og reiskap. Sjarkflåten fekk inga støtte. Seinare har det gått berre ein veg - stadig meir fiske over på trål. Då det seinare, på grunn av overfiske, blei naudsynt å regulera fisket med kvotar, blei stordrift med trål favorisert, og masse sjarkfiskarar blei utestengde frå fisket.

Nå viste det seg snart at trål-reiarar som kom i pensjonsalder, eller av andre grunnar ville slutta, begynte å selja desse kvotane for millionar av kroner. Dei som selde, blei sjølvsagt millionærar over natta, og myndighetene greip ikkje inn – sjølv om fiskekvotane eigentleg var folkets eigedom som dei hadde på lån.

På grunn av sløve politikarar og styresmakter, har dette berre rulla vidare og medført at kapitalen urettmessig har tileigna seg kontrollen med fiskerinæringa som er folkets eigedom.

Me har nå eit system som held ubemidla ute, og har ført til monopoliseringa av fisket.

Då Svein Ludvigsen var fiskeriminister i 2005, gav han bort over 30 trålkvotar til evig odel og eige. Desse tråleigarane blei sjølvsagt og mangemillionærar over natta. Det blei gjort innsigelser på at dette var grunnlovsstridig. Ein av tråleiarane tok saka til Høgsterett for å prøva gyldigheita av gåva. Han tapte med åtte mot ni stemmer. Ein kan undrast kor dei åtte dommarane fann lovheimel for å ta fisken frå folket.

I 2015 var det til dømes 20 trålkvotar i Finnmark. Røkke-Aker disponerte 17 av desse.

Røkke er også subsidiert med millionar av kroner for bygging av trålarar.

Fisken i havet like utafor stovedøra., som folket før levde av - kanskje det rikaste fiskehavet i verda - er rana frå folket. Kvotar er selde sørover, og frysetrålarar har ikkje bruk for kysten.

Dette har medført stor arbeidsløyse og flytting frå fiskeværa i den nordlege landsdelen.

Då eg arbeidde i Loppa kommune for nokre år sidan, hadde kommunen 2400 innbyggjarar.

Då Morten Strøksnes hausten 2016 hadde ei reportasje derfrå, kunne han fortelja at nå var det berre 900 innbyggjarar att. Dette er berre eitt døme. Det er mange slike.

Kvotane må lånast ut gratis til aktive fiskarar,

Betre kan det ikkje koma folket til gode. Det er ei misforståing å tru at det er kvotebaronane som betalar for kvotane. Det er berre eit monopolsystem som sikrar dei kontroll over næringa. Det er tvert imot forbrukaren, du og eg (eigarane av fiskeressursane) som finansierer fiskekvotane når me kjøper fisken. Kven skulle det elles vera? Pengar dalar då ikkje ned frå ovan.

Det finst inkje vedtak om omsettelege kvotar. Dette er eit evigvarande fordyrande element som illegalt har sneke seg inn. Kvotemillionane som blir betalte ved kvart eigarskifte, blir utelukkande betalte av dei som kjøper fisken. For å føra desse verdiane, som i dag er komne på avvegar, tilbake til folket, må nok staten løysa inn att desse kvotane. Det vil kosta - men lite i forhold til evigheitsperspektivet.

Trålfiske må revurderast

I tillegg til alle andre ulemper, er trålfisket eit ekstremt ressurskrevjande fiske. Eg såg ein gong eit overslag over innsatsfaktor og uttak (utbytte) i nokre næringar:

blåskjelnæringa	set ein inn	1	faktor	og får	7 ut
produksjon av svinekjøtt	set ein inn	7	faktorar	og får	1 ut
trålfisket	set ein inn	30	faktorar	og får	1 ut

Det er langt dyrare å fanga fisk med trål enn med sjark. Trålen brukar eksempelvis 4 til 6 gonger så mykje diesel pr. kg. fanga fisk som sjarken gjer. Ein trålar må såleis fanga uhorveleg mykje meir fisk pr. arbeidsplass for å gi lønsemd, enn det sjarken treng. Dessutan er filosofien frå Gerhardsen si tid om heilårsdrift utdatert.

Som tidlegare nemnt, er trålen ein reiskap for rovfiske. Trålflåten går ut havet, som er «barnehagen» til fisken, og sopar opp alt - stort og smått, øydelegg reva

som er husa, buplassen til fisken. Desse er mødesamt oppbygde gjennom mange ti-år/hundre-år..

Konklusjonen er at fiskebestandane i havet må forvaltast med skjønsamd og at trål er ikkje løysinga.

Sjarcken bør vera flaggskipet i norske fiskerier

Sjarcken tek fisken når han som vaksen søkjer inn mot kysten. Sjarcken leverer generelt fisk av betre kvalitet enn trålen. Sjarcken driv med passive reiskapar, eit mykje meir miljøvennleg fiske - enn det trålaren gjer. Sjarcken gjev arbeid til langt fleire fiskarar enn trålfisket. Han er langt, langt mindre kapitalkrevjande enn trålfisket. Sjarckfisket tilfører langt meir kapital til kystnære område enn det trålfisket gjer.

Om me hadde politisk styring på fiskeria og dreiv eit meir miljøvennleg fiske med passive reiskapar, ville me sannsynlegvis kunna ta på land fleire gonger så mykje fisk som me gjer i dag. No må kystfolket reisa seg!

(aug. 2018)